

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

МИРОНОВА Л.А., ГРИГОРАШ В.С.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО КУРСУ «ЛАТИНСЬКА МОВА»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ І КУРСУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032
«ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ
ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

ОДЕСА
2019

УДК 811.124`02 (076)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету романо-германської філології
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Протокол № 10 від 18 червня 2019 року.

Укладачі:

Миронова Лариса Анатоліївна, старший викладач кафедри іноземних мов природничих факультетів

Григораш Вікторія Сергіївна, к.філол.н., доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів

Рецензенти :

Кириллова М. Д., к.філол.н., доцент кафедри теорії та практики перекладу факультету романо-германської філології ОНУ ім. І.І. Мечникова.

Фрумкіна А.Л., к.філол.н., доцент кафедри іноземних мов № 2 факультету міжнародно-правових відносин Національного університету «Одеська юридична академія»

Миронова Л.А., Григораш В.С.

Методичні вказівки до курсу «Латинська мова» для студентів I курсу спеціальності 032 «Історія та археологія» першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання/
Л. А. Миронова, В.С. Григораш. – Одеса, 2019. – 35 с.

Методичні вказівки складаються з двох розділів, а саме фонетики та морфології, які охоплюють такі теми, як правила читання в латинській мові, загальні поняття про дієслово, поділ на дієвідміни та теперішній час дієслова активного та пасивного стану, минулий та майбутній часи, наказовий спосіб, іменники 1-ої, 2-ої, 3-ої, 4-ої та 5-ої відмін, а також прикметники в латинській мові.

УДК 811.124`02 (076)

© Миронова Л.А., Григораш В.С., 2019

ЗМІСТ

Вступ

1. Фонетика

- 1.1. Латинський алфавіт
- 1.2. Поділ звуків та їх вимова
- 1.3. Довгота і короткість складів
- 1.4. Наголос

2. Морфологія

- 2.1. Дієслово. Загальні поняття.
- 2.2. Поділ дієслів на дієвідміни.
- 2.3. Praesens indicativi activi. Теперішній час дійсного способу активного стану.
- 2.4. Praesens indicativi passivi. Теперішній час дійсного способу пасивного стану.
- 2.5. Modus imperativus. Наказовий спосіб.
- 2.6. Nomen substantivum. Іменник. Загальні відомості.
- 2.7. Поділ іменників та запис їх у словниках.
- 2.8. Declinatio prima. Перша відміна іменників.
- 2.9. Declinatio secunda. Друга відміна іменників.
- 2.10. Nomen adjectivum. Прикметник.
- 2.11. Declinatio tertia. Третя відміна іменників.
- 2.12. Прикметники третьої відміни.
- 2.13. Declinatio quarta. Четверта відміна іменників.
- 2.14. Declinatio quinta. П'ята відміна іменників.
- 2.15. Imperfectum indicativi activi et passivi. Минулий час недоконаного виду дійсного способу активного і пасивного стану.
- 2.16. Futurum I indicativi activi et passivi. Майбутній час недоконаного виду дійсного способу активного і пасивного стану.

3. Рекомендована література.

4. Електронні інформаційні ресурси.

ВСТУП

Латинська мова – це мова латинів, що прийшли з півночі і поселилися в Римі та його околицях ще в доісторичні часи. Вона належить до індоєвропейської сім'ї мов. В стародавні часи латинська мова була мовою невеликої області на заході середньої Італії – Лаціуму. Головним містом Лація був Рим, тому і весь народ потім став називатись «римляни». Латинська мова була спочатку територіально обмежена Лацієм, в міру зростання Римської держави поширювалась на всю Італію і сусідні країни. Поступово підкоряючи сусідні племена, Рим поширив своє панування на всю територію Апенінського півострова, а потім і на весь басейн Середземного моря. В міру поширення політичної та економічної влади Риму поширювалась і латинська мова, витісняючи мови інших племен Італії. Наприкінці античної доби латинською мовою говорила половина населення Римської імперії. У східній частині імперії панівною була грецька мова. Ще в V – IV ст. до н.е. вся область поширення латинської мови не виходила за межі Лація. Але в III ст. до н.е. почався процес витіснення латинською мовою інших італійських мов, який в основному закінчився в I ст. до н.е. Тому, як кожна мова, латинська мова на протязі віків зазнавала різних змін: фонетичних, морфологічних, синтаксичних. В результаті латинська мова архаїчної доби (III ст. до н.е.) дуже відрізняється від мови II ст. н.е. Отже, латинська мова в своєму розвитку пройшла довгий історичний шлях.

Розрізняють декілька періодів у розвитку латинської мови:

- 1) **архаїчний** (III ст. до н.е.), представником якого є комедіограф Плавт і творець латинського гекзаметру Енній.
- 2) **класичний** (I ст. до н.е – початок I ст. н.е.). Мова цього періоду унормована Ціцероном і Цезарем, які керувались при доборі слів, будові речень і періодів своїми естетичними та лінгвістичними поглядами. Найбільшої виразності ця мова досягла у творах Ціцерона, Цезаря, Вергілія, Горація, Овідія.

3) **Післякласичний** (I ст.н.е. – II ст.н.е.) – Сенека, Тацит, Ювенал, Марціал, Апулей. Мова цього періоду своєрідна у виборі стилю, хоч норми граматичної будови латинської мови не порушуються, проте мова стає більш штучною, книжною. Оскільки розквіт римської літератури припадав на I ст. до н.е. – I ст.н.е., мову цієї доби вважають зразковою. Пізніше письменники намагаються наслідувати її.

4) **Період пізньої латини** (III – VI ст. н.е.) – це епоха пізньої імперії і виникнення, після її падіння, варварських держав. У творах цього часу спостерігаються морфологічні та ксинтаксичні явища, які були підготовкою в переході до нових романських мов.

Поруч із латинською літературною мовою існувала, як її другий аспект, розмовна народна мова. Граматика її багато в чому відрізнялась від граматики літературної мови. Наприкінці існування Західної імперії народна мова перемогла літературну. Вона поширилась в Італії та римських провінціях і лягла в основу романських мов – італійської, іспанської, португальської, французької, румунської, молдавської, ретороманської.

При всій спільності походження романських мов між ними є в наш час значна відмінність. Це пояснюється тим, що латинська мова проникала на завойовані території протягом цілого ряду століть, під час яких сама вона як мова – основа змінювалась, вступаючи у взаємодію з місцевими мовами і діалектами. Однак, романські мови зберігають у своїй лексиці, і частково в морфології, латинські риси. Після розпаду Римської імперії (476 р.н.е.) сама латинська мова стала мертвою, оскільки зникло середовище, для якого ця мова була рідною і засобом спілкування. Але залишилась латинська література, а з нею і її мова – світова мова вчених, письменників, дипломатів і римо – католицької церкви. Вона й досі вживається на деяких наукових міжнародних конгресах. Латинська мова мала вплив на всі європейські мови. Латинською мовою писали свої твори Бекон, Декарт, Ньютон, Копернік, Коменський, Ломоносов, Сковорода. Досконало володів нею Б.Хмельницький, який вів усе листування з іноземцями латинською мовою.

Знання латинської мови становить один з основних елементів гуманітарної освіти. Тому вона займає важливе місце в програмах багатьох факультетів: філологічного, іноземних мов, історичного, юридичного, біологічного. Знання латинської мови дає можливість пояснити етимологію численних інтернаціоналізмів та наукових термінів, які широко вживаються в мові. Значний науковий інтерес являє встановлення шляхів, якими слова латинського походження потрапили до інших мов. Це проблема взаємодії мов, тісно пов'язана з історією народів. Виявляється, що латинізми – це переважно книжні запозичення, які потрапили через контакт з іншими європейськими народами, що засвоїли їх як спадщину римської цивілізації. Але за часів Києво – Могилянської академії (XVII – XVIII ст.н.е.) латинь була досить відома освіченим людям в Україні, і в книжкову українську мову запроваджувалися наукові терміни та слова латинського походження. Вивчення класичної латині дає можливість відрізнити слова латинського походження від так званих неолатинізмів – слів, штучно утворених за правилами латинського словотвору (наприклад, трактор, екскаватор, директор та інші). Окремі слова, які мають спільні корені в українській та латинській мовах, виявляються не запозиченими, а вони існували в більшості індоєвропейських мов споконвічно. Отже, такі однакові корені – це не результат взаємовпливу мов, а наслідок їх спорідненості, тобто походження з одного спільного джерела.

Якщо єдність романських мов залежить від спільності джерела, з якого вони виникли, то відмінності між ними обумовлені субстратом, на який нашаровувалась латинська мова, і тим, що в період раннього середньовіччя, після розпаду Римської імперії, кожна з цих мов розвивалась самостійно, незалежно від інших.

Без знання цієї мови важко стати культурною людиною у великому та глибокому значенні цього слова. Не даремно говорять: хто не знає мови, той погано знає історію. Античні пам'ятники мистецтва і писемні пам'ятники є здобутком не однієї чи двох націй. Вони належать всім народам як джерело загальнолюдської культури. З древніх часів до нас дійшло багато мудрих

виразів, крилатих фраз: праця створює почесні; в здоровому тілі здоровий дух; приємно й почесно померти за батьківщину; де згода, там і перемога і багато інших. Латинська мова часто допомагає економніше, коротше, енергійніше виразити думку, ніж це можна зробити на будь – якій сучасній європейській мові.

Незважаючи на подальше витіснення латинської мови національними мовами, вона і до теперішнього часу зберігає своє значення в галузі наукової термінології, особливо в юриспруденції, біології, медицині.

Оволодіння професією неможливо без засвоєння системи термінів, що виражають певні поняття, без розуміння розвитку лексичного складу мови, фонетичних та лексичних змін сучасних мов. Вивчення латинської мови становить один з основних елементів гуманітарної освіти. Дані методичні вказівки призначаються для студентів-істориків першого (бакалаврського) рівня та містять пояснення основних граматичних категорій латинської мови, приклади відмінювання іменників, прикметників та дієслів, винятки з правил та практичні рекомендації, що допоможуть в перекладі історичних текстів та пам'яток. Методичні вказівки складені відповідно до навчальної програми з латинської мови, згідно з якою на вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 годин (30 годин- практичні), що становить 2 кредити ЄКТС.

Головна мета методичних розробок – сприяти формуванню у студентів навичок розуміння латинських словосполучень та речень, правильного перекладу їх українською мовою, аналізу граматичних форм та визначення початкових форм слів.

Методичні вказівки призначені як для аудиторної роботи, так і для самостійної роботи студентів над матеріалом.

ФОНЕТИКА

1.1. ЛАТИНСЬКИЙ АЛФАВІТ.

В латинському алфавіті є 24 літери.

Друковані літери	Їх назва	Вимова
Aa	а	а
Bb	бе	б
Cc	це	ц, к
Dd	де	д
Ee	е	е
Ff	еф	ф
Gg	ге	г
Hh	га	г,х
Ii	і	і,й
Jj	йота	й
Kk	ка	к
Ll	ель	ль
Mm	ем	м
Nn	ен	н
Oo	о	о
Pp	пе	п
Qq	ку	к
Rr	ер	р
Ss	ес	с,з
Tt	те	т
Uu	у	у
Vv	ве	в

Xx	ікс	кс, кз
Yy	іпсилон	і
Zz	зета	з,ц

Римляни запозичили свій алфавіт від греків і пристосували його до своїх потреб. Дві останні букви алфавіту у, z зустрічаються тільки в словах, запозичених з грецької мови. З великої літери в латинській мові пишуться слова на початку речення, власні імена, географічні назви, назви місяців, назви народів, прикметники і прислівники, утворені від назв народів.

Наприклад:

Marcus – Марк

Romani - римляни

Galenus – Гален

Romanus - римський

Roma – Рим

Latine – по - латині

December – грудень.

1.2. ПОДІЛ ЗВУКІВ ТА ЇХ ВИМОВА.

Звуки в латинській мові поділяються на голосні (vocales), приголосні (consonantes) і дифтонги (diphthongi). Голосних звуків є 6 : а, е, і, о, у, у. Решта звуків – це приголосні звуки, яких в латинській мові є 18. Сполучення двох голосних звуків утворюють дифтонги. В латинській мові є 4 дифтонги: ае, ое, аи, еи. Дифтонги утворюють у слові один склад.

а) вимова голосних.

Вимова латинських голосних а, е, і, о відповідає вимові українських а, е, і, о. Голосний у вимовляється як українське у, а голосний “у” вимовляється як українське і. “І” в латинській мові між голосними і на початку слова перед голосною вимовляється як й. Наприклад: maialis (майаліс) – травневий, iecur (йекур) – печінка, Iodum (йодум) – йод, iucundus (юкундус) – приємний.

Звук у зустрічається у словах грецького походження і вимовляється як українське і :papirus (папірус) – папірус, myrtus (міртус) – мирт, миртовий

кущ. Буква “J” пізнішого походження (XVIст.) і в класичну епоху не зустрічається.

б) вимова дифтонгів.

Дифтонги вимовляються : ае як українське “е”. Наприклад: saepe (сепе) – часто, aegrotus (егротус) – хворий.

Дифтонг ое - як українське “е” або німецьке “о”. Наприклад: coeptum (цептум) – початок, poena (пеня) – покарання.

Дифтонг ау як українське “ау” (у нескладова), наприклад: auris (ауріс) – вухо, aurum (аурум) – золото.

Дифтонг еу як українське “еу” (“у” нескладова), наприклад: Europa (Еуропа) – Європа.

Коли ае, ое вимовляються роздільно, то тоді над е ставиться дві крапки, або знак довготи (-), наприклад: aēr (аер) – повітря, poēta (поета) – поет.

в) вимова приголосних.

Переважає більшість приголосних вимовляється як відповідні приголосні в українській мові. Окремого пояснення вимагають лише деякі приголосні.

“С” перед голосними а, о, у, перед приголосними і в кінці слова вимовляється як “к”, наприклад: cuprum (купрум) – мідь, caput (капут) – голова, color (кольор) – колір, cor (кор) – серце, lac (ляк) – молоко.

“С” перед голосними е, і, у, дифтонгами ае, ое, еу вимовляються як “ц”, наприклад: cerebrum (церебрум) – мозок, cito (ціто) – швидко, caecus (цекус) – сліпий, poena (цена) – обід.

“G” вимовляється як г (дзвінка), наприклад: gutta (гутта) – крапля, gaudeamus (гаудеамус) - радіймо.

“H” вимовляється як українське “г”, наприклад: herba (герба) – трава, homo (гомо) – людина.

“K” вимовляється як українське “к”. Вживається рідко, переважно в словах грецького походження, наприклад: Kalendae (календе) – календи (так римляни називали перший день кожного місяця), Kalium (калій) – калій.

“L” вимовляється м’яко, як українське “ль”. Наприклад: *lupus* (люпус) – вовк, *locus* (льокус) – місце.

“Q” вживається лише в сполученні з “u” (*qu*) і вимовляється як “кв”, наприклад: *aqua* (аква) – вода, *quartus* (квартус) – четвертий.

“S” вимовляється як українське “с”, наприклад: *os* (ос) – кістка, *sanus* (санус) – здоровий. Якщо “S” стоїть між двома голосними, а також між голосною і приголосними *m* або *n*, то тоді *s* вимовляється як українське “з”: *rosa* (роза) – троянда, *causa* (кауза) – причина.

“X” вимовляється як українське “кс”, а між голосними як “кз”: *lex* (лекс) – закон, *exemplum* (екземпльом) – приклад, зразок.

“Z” вимовляється як українське “з” (навіть – дз), наприклад: *zona* (зона) – пояс, інколи у словах не грецького походження вимовляється як “ц”: *zincum* (цинкум) – цинк (слово арабського походження).

г) буквосполучення.

Крім простих проголосних в латинській мові є сполучення двох проголосних. В деяких словах, запозичених з грецької мови, вживаються сполучення з “h”: *ch*, *rh*, *th*, *sch*.

“Ch” вимовляється як українське “х”. Наприклад: *schola* (схоля) – школа, *charta* (харта) – папір.

“Ph” вимовляється як українське “ф”: *phosphorus* (фосфорус) – фосфор, *philosophia* (філософія) – філософія.

В сполученнях *rh*, *th* “h” не вимовляється, тобто *rh* вимовляється як “р”, а *th* вимовляється як “т”. Наприклад: *rheum* (реум) – ревіль, *RhRh* вимовляється як “р”: *rhythmus* (рітмус) – ритм; сполучення *th* – як “т”: *thea* (теа) – чай, *mentha* (мента) – м’ята.

Сполучення *ng* перед голосними вимовляється як українське “нгв”: *Lingua* (лінгва) – мова, язик, *sanguis* (сангвіс) – кров.

Сполучення *su* перед голосними вимовляється як українське “св” в тих випадках, коли *su* з голосною утворює один склад, а якщо ні і якщо *su* стоїть

під наголосом, то воно вимовляється як “су”. Наприклад: *consuetudo* (консветудо) – звичка, *suavis* (свавіс) – солодкий, але *suus* (суус) – свій.

Сполучення *ti* перед голосними вимовляється як українське “ці”. Крім тих випадків, коли перед *ti* стоять *s*, *t*, *x*. Наприклад: *satis* (сатіс) – досить, *ratio* (раціо) – розум, *bestia* (бестіа) – звір, тварина, *mixtio* (мікстіо) – суміш.

1.3.ДОВГОТА І КОРОТКІСТЬ СКЛАДІВ.

На відміну від української мови, де всі голосні вимовляються однаково, римляни розрізняли голосні довгу і короткі і відповідно довгі голосні вимовляються довго, протяжно, а інші – коротко.

В латинській мові, як і в українській, є стільки складів у слові, скільки є голосних. Довгота голосного позначалася на письмі рисочкою (-), а короткість – дужкою (*˘*). В латинській мові розрізняють довготу і короткість складів за природою і за положенням. Довгота і короткість складів за природою склалась історично і позначається у словниках. За природою дифтонги завжди довгі. Наприклад: *natūra* – природа, *insūla* – острів, *coena* – обід.

Склад є довгим, якщо після нього стоять два або більше приголосних. Наприклад: *argumentum* - доказ, голосний є довгий тому, що після нього стоять два приголосних *nt*. “X” і “Z” створюють позицію довготи, тому що їх вважають складними приголосними (кс, дз), наприклад: *complexus* – сполучення (голос-ний *e* є довгим, тому що він стоїть перед складним приголосним “х”). Голосний вважається коротким, якщо він стоїть перед іншим голосним або перед приголосним “h”: *video* – бачу, *linea* – лінія, *contraho* – з’єдную, стягую.

Сполучення *ch*, *ph*, *rh*, *th*, які вимовляються як один звук, не роблять попереднього голосного звука довгим, наприклад: *stomachus* – шлунок. Голосний звук є коротким при збігу приголосних “b”, “p”, “d”, “t”, “c” із наступним *r* або *l*: *vertebra* – хребець, *cerebrum* – мозок.

1.4. НАГОЛОС.

В латинській мові наголос стійкий. Він ставиться на другому складі від кінця, якщо цей склад є довгий, а якщо він короткий, то наголос ставиться на третьому складі від кінця. Це означає, що, якщо слово складається з двох складів, то наголос ставиться на початку слова. В кінці слів наголос не ставиться ніколи. Наприклад: *rosa* – троянда, *aegrōtus* – хворий, *incōla* – житель, *exemplar* – приклад, зразок.

МОРФОЛОГІЯ.

2.1. ДІЄСЛОВО. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ.

В латинській мові, як і в українській, дієслово має такі категорії:

1. 6 часів (час – *tempus*):

praesens – теперішній час

imperfectum – минулий час недоконаного виду

futūrumI (primum) – майбутній час недоконаного виду

perfectum – минулий час доконаного виду

plusquamperfectum – давноминулий час

futūrumII (secundum) – майбутній час доконаного виду.

2. Три особи (особа – *persōna*):

Persōna prima – перша особа

Persōna secunda – друга особа

Persōna tertia - третя особа.

3. Два числа (число – *numerus*):

Numērus singulāris – одинна

Numērus plurālis – множина.

4. Три способи (спосіб – *modus*):

Modus indicatīvus – дійсний спосіб

Modus coniunctīvus – умовний спосіб

Modus imperatīvus – наказовий спосіб.

В латинській мові неозначена форма дієслова називається *infinitīvus*.

5. Два стани (стан – *genus*):

Genus actīvum – активний стан

Genus passīvum - пасивний стан.

2.2. ПОДІЛ ДІЄСЛІВ НА ДІЄВІДМІНИ.

Дієвідміна – *coniugatio*. В латинській мові дієслова поділяються на чотири дієвідмини в залежності від закінчення основи. В I – й дієвідміні основа дієслова закінчується на – a, у 2-й – на –e, у 3-й – на приголосний або на –u, в 4-й – на –i. Основа дієслова визначається відкиданням від неозначеної форми закінчення – *re* у дієслів 1,2,4 дієвідмини і закінчення – *ere* в третій дієвідміні. Неозначена форма дієслова (*infinitīvus*) подається у словнику.

Infinitivus	основа	дієвідміна
Curāre	cura -	1
Vidēre	vide -	2
Scribēre	scrib -	3
Minuēre	minu -	3
Audīre	audi -	4

2.3. PRAESENS INDICATIVI ACTIVI.

ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС ДІЙСНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО СТАНУ.

Praesens indicatīviactīvi утворюється додаванням до основи *praesentis* особових закінчень:

Sing.

Pl.

1. – o	- mus
2. – s	- tis
3. – t	- nt

Примітки:

1. В першій дієвідміні в I особі однини голосна основи –а- зливається з особовим закінченням – o в o, тому основи у I особі однини не видно.

2. У III дієвідміні в 2,3 особах однини та в 1,2 особах множини між основою і закінченням вставляється сполучна голосна – і -, а в 3 особі множини вставляється – u-.

3. В IV дієвідміні по аналогії з третьою у 3 особі множини вставляється сполучна голосна –u-.

Зразки відмінювань дієслів:

I дієвідміна

Laboro, āre (основа labora –) – працювати.

Sing.	Pl.
1. labora – o (laboro)	1. laborā – mus
2. labora – s	2. laborā - tis
3. labora – t	3. labora – nt

II дієвідміна:

Misceo, ēre (основа misce-) – змішувати.

Sing.	Pl.
1. misce – o	1. miscē - mus
2. misce – s	2. miscē - tis
3. misce – t	3. misce – nt

III дієвідміна:

Scribo, ěre (основа scrib -) – писати.

Sing.	Pl.
1. scrib – o	1. scrib – ĩ- mus
2. scrib– i – s	2. scrib– ĩ - tis
3. scrib – i - t	3. scrib– u – nt

IV дієвідміна:

Sentio, ĩre (основа senti -) – відчувати, думати.

Sing.	Pl.
1. senti – o	1. sentĭ - mus
2. senti – s	2. sentĭ - tis
3. senti - t	3. senti – u – nt

Дієслово sum, esse - бути.

Sum, esse належить до групи неправильних дієслів. Його словникові форми : sum, fui, -, esse (форма supinum тут відсутня). Це дієслово відмінюється за окремим зразком.

Praesens indicativi дієслова sum, esse:

Sing.	Pl.
1. sum	1. sumus
2. es	2. estis
3. est	3. sunt

2.4. PRAESENS INDICATIVI PASSIVI.

ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС ДІЙСНОГО СПОСОБУ ПАСИВНОГО СТАНУ.

Praesens indicativi passivi утворюється додаванням до основи дієслова пасивних особових закінчень:

Sing.	Pl.
-------	-----

1. – or	- mur
2. – ris	- mīni
3. - tur	- ntur

У 1 – 2 дієвідмінах особові закінчення додаються безпосередньо до основи дієслова. У I дієвідміні у I особі однини кінцевий голосний основи –а- зливається з закінченням –о в –о (як і в активному стані).

У 3 дієвідміні між основою і закінченням вставляються сполучні голосні за таким правилом:

- і – перед	-tur
- е – перед	- ris
-u– перед	- ntur

У 4 дієвідміні лише у 3 особі sing. вставляється – u - (як і у actīvum).

Зразки відмінювання:

curo, āre - лікувати

основа cura- (I дієвідміна)

	Sing.	Pl.
1	curor	curā – mur
2	curā – ris	cura – mīni
3	curā - tur	cura – ntur

misceo, ēre – змішувати

основа misce – (2 дієвідміна)

	Sing.	Pl.
1	misce – or	miscē – mur
2	miscē– ris	misce – mīni
3	miscē–tur	misce – ntur

scribo, ěre - писати

основа scrib – (3 дієвідміна)

	Sing.	Pl.
1	scrib – or	scrib – ĭ – mur
2	scrib – ě– ris	scrib – i– mīni
3	scrib – ĭ – tur	scrib – u – ntur

audio, ĭre–слухати

основа audi – (4 дієвідміна)

	Sing.	Pl.
1	audi – or	audī – mur
2	audī – ris	audi – mīni
3	audī – tur	audi – u – ntur

2.5. MODUS IMPERATIVUS.

НАКАЗОВИЙ СПОСІБ.

Наказовий спосіб в латинській мові має лише 2-гу особу однини та множини. Вживається як ствердна, так і заперечна форма. Наказовий спосіб для другої особи однини – це чиста основа для 1, 2, 4 дієвідмін, а для 3 – її дієвідміни – до основи дієслова додається закінчення – е.

Наказовий спосіб для другої особи множини утворюється додованням до основи дієслова закінчення – te. У 3 дієвідміні це закінчення приєднується через сполучну голосну – і-.

Sing.:

Labora ! – працюй

Misce ! – змішуй

Scribe ! – пиши

Senti ! - відчувай

Pl.

laborāte ! - працюйте

miscēte ! - змішуйте

scribīte ! - розчиняйте

sentīte ! - відчувайте.

Imperativus до дієслова **sum, esse:**

2 особа однини: es! будь!

2 особа множини: este! будьте!

Imperatīvus negatīvus (заперечна наказова форма) складається з заперечної частки nolī для другої особи однини і заперечної частки nolīte для 2 особи множини і форми інфінітива.

Sing.

Noli laborāre – не працюй

Noli miscēre – не змішуй

Noli scribēre – не пиши

Noli sentīre – не відчувай (не думай)

Pl.

nolīte laborāre – не працюйте

nolīte miscēre – не змішуйте

nolītescribēre – не пишiть

nolīte sentīre – не відчувайте.

2.6. NOMEN SUBSTANTIVUM. ІМЕННИК. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.

Іменник в латинській мові, як і в українській, має рід, число і відмінок. В латинській мові є три роди (genus):

Genus masculīnum – чоловічий рід,

Genus feminīnum – жіночий рід,

Genus neutrum – середній рід.

Слово genus звичайно пропускається. Скорочено рід позначають:

m – чоловічий рід, f – жіночий рід, n – середній рід.

При визначенні роду треба пам'ятати, що належність іменників до певного роду не завжди збігається з нашим поняттям про рід, наприклад: “життя” в українській мові середнього роду, а в латинській vita - жіночого.

Латинський іменник має два числа (numerus):

Numērus singulāris – однина.

Numērus plurālis - множина.

В латинській мові є 6 відмінків (casus):

Nominatīvus (N.) – називний відмінок

Genetīvus (G.) – родовий

Datīvus (D.) – давальний

Accusatīvus (Acc.) – знахідний

Ablatīvus (Abl.) – орудний

Vocatīvus (V.) - клична форма (кличний відмінок).

2.7. ПОДІЛ ІМЕННИКІВ ТА ЗАПИС ЇХ У СЛОВНИКАХ.

Всі іменники в латинській мові поділяються на п'ять відмін, в залежності від закінчення іменника в Genetīvus singulāris, а саме:

I – ae, II – i, III – is, IV – us, V – ei.

У словниках латинські іменники записуються у двох формах. На першому місці стоїть форма *Nominatīvus singulāris*, на другому – закінчення *Genetivus singularis*, а в кінці скорочене позначення роду.

Наприклад :

Aqua, ae f – вода.

Dolor,ōris m - біль

Nauta, ae m – моряк.

Facies, ēi f – поверхня, обличчя.

Bellum, i n – війна.

При відмінюванні іменників відмінкові закінчення додаються до практичної основи, яка визначається відкиданням від *G.sing.* закінчення. Наприклад: *gutta, gutt* – ae f – крапля; *mare, mar* – is n – море; *dies, di* – ē if – день; *lupus, lup* – i m – вовк; *sensus, sens* – us m – відчуття.

Основи : *gutt-*, *mar -*, *di -*, *lup -*, *sens -*.

2.8. DECLINATIO PRIMA.

ПЕРША ВІДМІНА ІМЕННИКІВ.

До першої відміни належать іменники жіночого роду (і чоловічого, які означають професію), які в *N. sing.* мають закінчення – a, а в *Gen.sing.* – закінчення – ae. Наприклад: *silva*, ae f – ліс, *costa*, ae f – ребро, *nauta*, ae m - моряк, *agricōla*, ae m – землероб, *collēga*, ae m – товариш (по професії).

Відмінкові закінчення
іменників першої відміни:

Зразок відмінювання
іменників I відміни:

Sing.	Pl.	Sing.	Pl.
N. – a	- ae	N. <i>silva</i>	<i>silvae</i>
G. – ae	- ārum	G. <i>silvae</i>	<i>silvārum</i>
D. – ae	- is	D. <i>silvae</i>	<i>silvis</i>
Acc. – am	- as	Acc. <i>silvam</i>	<i>silvas</i>
Abl. – a	- is	Abl. <i>silva</i>	<i>silvis</i>
V. – a	- ae	V. <i>silva</i>	<i>silvae</i>

2.9. DECLINATIO SECUNDA. ДРУГА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ.

До другої відміни належать іменники чоловічого і середнього родів, G.sing. яких закінчується на – i, а N.sing. закінчується на – us, -er (m), - um (n).

Наприклад:

hortus, I m – сад	puer, eri m - хлопчик
discipulus, I m – учень	bellum, I n - війна
ager, gri m – поле	exemplum, i n - приклад, зразок.

Примітка. Більшість іменників чоловічого роду на – er при відмінюванні втрачають голосну –e - (magister, magistrim - учитель), а деякі зберігають –e – при відмінюванні (vesper, vespēri, m – вечір). Аналогічне явище зустрічається в українській та російській мовах. Наприклад: укр.: вітер – вітру, рос.: вечер – вечера. У таких іменниках в словниках в G.sing. записується не окреме закінчення, а частина основи: liber, bri m – книга; puer, ěri m – хлопчик.

Відмінкові закінчення іменників II відміни чоловічого роду.

Sing.	Pl.
N. - us, - er	- i
G. – i	- ōrum
D. - o	- is
Acc.- um	- os
Abl. – o	- is
V. - e, - er	- i

Зразок відмінювання іменників II відміни чоловічого роду.

Hortus, i m - сад		ager, gri m - поле	
Sing.	Pl.	Sing.	Pl.
N. hortus	horti	N. ager	agri
G. horti	hortōrum	G. agri	agrōrum
D. horto	hortis	D. agro	agris
Acc.hortum	hortos	Acc.agrum	agros

Abl.horto	hortis	Abl.agro	agris
V. horte	horti	V. ager	agri

Puer, eri,m – хлопчик

Sing.	Pl.
N. puer	pueri
G pueri	puerōrum
D. puero	pueris
Acc. puerum	pueros
Abl. puero	pueris
V. puer	pueri

Примітка. Іменники чоловічого роду, які в називному відмінку однини закінчуються на–us, мають в V.sing. закінчення –e. В усіх інших випадках V.= N. За зразком іменників II відміни відмінюється іменник vir, i,m – чоловік.

Sing.	Pl.
N. vir	viri
G. viri	virōrum
D. viro	viris
Acc. virum	viros
Abl. viro	viris
V. vir	viri

Іменники середнього роду усіх відмін при відмінюванні мають три відмінки однакові, а саме: N.=Acc.=V., причому у множині ці відмінки завжди закінчуються на – a.

Зразок відмінювання іменників середнього роду.

Exemplum, i n - приклад, зразок

Sing.	Pl.
N. exemplum	exempla
G. exempli	exemplōrum
D. exemplo	exemplis

Acc. exemplum	exempla
Abl. exemplo	exemplis
V. exemplum	exempla

2.10.NOMEN ADIECTIVUM.

ПРИКМЕТНИК.

Прикметники в латинській мові поділяються на 2 групи:

1. Прикметники I-II відмін.
2. Прикметники III відміни.

У словниках прикметники записуються у формі трьох родів: прикметники чоловічого роду записуються повністю, а далі подаються закінчення жіночого та середнього родів, наприклад: *rigus, a, um* – чистий, а, е.

Прикметники I – II відмін.

Прикметники I-II відмін мають такі родові закінчення :

-us або -er (m), -a (f), -um (n).

Наприклад: *albus, a, um* – білий,

niger, gra, grum – чорний,

miser, ęra, ęrum - нещасний.

Прикметники, що закінчуються на -er, записуються у словнику на зразок відповідних іменників II відміни (див.параграф 13). У жіночому та середньому роді записується частина основи, щоб показати, чи при відмінюванні таких прикметників -e- випадає, чи залишається.

Прикметники I-II відмін відмінюються як відповідні іменники I-II відмін, а саме: прикметники на - us – як іменники II відміни на -us; прикметники на -er – як іменники II відміни на - er; прикметники на -a – як іменники I відміни; прикметники на - um – як іменники II відміни на - um.

В латинській мові прикметники узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку. На відміну від української мови, прикметники в латинській мові, як правило, ставляться після іменника. Наприклад: *exemplum bonum* – хороший приклад, *poeta clarus* – відомий поет, *ager niger* – чорне поле.

Зразки відмінювання прикметників I-II відмін.

Magnus, a, um – великий.

Sing.	Pl.
N. <i>magnus, magna, magnum</i>	<i>magni, magnae, magna</i>
G. <i>magni, magnae, magni</i>	<i>magnōrum, magnārum, magnōrum</i>
D. <i>magno, magnae, magno</i>	<i>magnis, magnis, magnis</i>
Acc. <i>magnum, magnam, magnum</i>	<i>agnos, magnas, magna</i>
Abl. <i>magno, magna, magnum</i>	<i>magnis, magnis, magnis</i>
V. <i>magne, magna, magnum</i>	<i>magni, magnae, magna</i>

***Pulcher, chra, chrum* – гарний**

Sing.	Pl.
N. <i>pulcher, pulchra, pulchrum</i>	<i>pulchri, pulchrae, pulchra</i>
G. <i>pulchri, pulchrae, pulchri</i>	<i>pulchrārum, pulchrōrum, pulchrōrum</i>
D. <i>pulchro, pulchrae, pulchro</i>	<i>pulchris, pulchris, pulchris</i>
Acc. <i>pulchrum, pulchram, pulchrum</i>	<i>pulchros, pulchras, pulchra</i>
Abl. <i>pulchro, pulchra, pulchro</i>	<i>pulchris, pulchris, pulchris</i>
V. <i>pulcher, pulchra, pulchrum</i>	<i>pulchri, pulchrae, pulchra</i>

2.11. DECLINATIO TERTIA.

ТРЕТЯ ВІДМІНА ІМЕННИКІВ.

До третьої відміни належать іменники всіх трьох родів. Gen. sing. іменників 3 відміни закінчується на – *is*: *cor, cordis n* – серце, *avis, is f* – птах, *tempus, ōris n* – час. Оскільки іменники 3 відміни часто мають різні основи в Nom. і Gen. sing., то у словнику у формі G. sing. в таких випадках записується частина основи. Наприклад: *nomen, ĩnis n* – ім'я, назва, *cortex, ĩcis m* – кора.

Практична основа, від якої утворюються всі непрямі відмінки, визначається відкиданням від G.sing. закінчення – is. Наприклад: corpus, corpōris n – тіло. Практична основа corpor - .

Іменники 3 відміни бувають рівноскладовими і нерівноскладовими. Рівноскладові – це ті, які в N. і G.sing. мають однакову кількість складів. Наприклад: civis, is m, f – громадянин, auris, is f – вухо. Нерівноскладові – це ті, які в G.sing. мають на один склад більше.

Наприклад: radix, icis f – корінь, flos, oris m – квітка, pes, pedis m – нога. Всі іменники 3 відміни поділяються на три групи: приголосну, голосну і мішану.

Приголосна група (Classis consonans)

До приголосної групи належать нерівноскладові іменники всіх трьох родів з основою на один приголосний. Наприклад: homo, ĩnis m – людина, odor, oris m – запах, flumen, ĩnis n – ріка. За приголосною групою відмінюються також декілька рівноскладових іменників: pater, tris m - батько, mater, tris f - мати, frater, tris m - брат, iuvenis, is m - юнак, senex, senis m - старий, canis, is m - собака, parentes, um (pl.) - батьки.

Відмінникові закінчення іменників приголосної групи.

	Sing.	Pl.
N.	Різні	-es - a
G.	-is	-um
D.	-i	-ĭbus
Acc.	-em = N.	-es - a
A.	-e	-ĭbus
V.	=N	=N

Зразки відмінювання іменників приголосної групи.

lex, gis f- закон		corpus, oris n- тіло	
Sing.	Pl.	Sing.	Pl.
N. lex	leges	corpus	corpōra
G. legis	legum	corpōris	corporum
D. legi	legībus	corpōri	corporībus
Acc. legem	leges	corpus	corpōra
Abl. lege	legībus	corpōre	corporībus
V. lex	leges	corpus	corpōra

Голосна група

(classis vocalis)

До голосної групи належать іменники середнього роду з основою на – і, які в Nom. sing. мають закінчення – e, - al, - ar. Наприклад: mare, is n – море, animal, ālis n - тварина ,exemplar, āris n – приклад, зразок. Іменники голосної групи відмінюються так само, як іменники приголосної групи, але з такими особливостями: Abl.sing. закінчується на – і (замість – e), N.pl. – ia (замість – a), G.pl. – ium (замість – um).

Зразок відмінювання:

animal, is n – тварина

	Sing.	Pl.
N.	animal	animalia
G.	animālis	animalium
D.	animāli	animalībus
Acc.	animal	animalia
A.	animāli	animalībus
V.	animal	animalia

Мішана група (classis mixta)

До мішаної групи належать іменники всіх трьох родів (проте, переважно – це іменники жіночого роду).

1. Рівноскладові іменники, які в N.Sing. мають закінчення – is, - es.

Наприклад: civis, is m – громадянин, auris, is f - вухо, fames, is f – голод.

2. Нерівноскладові іменники, практична основа яких закінчується на дві або більше приголосних. Наприклад: pars, partis f - частина, urbs, urbis f - місто, cor, cordis n - серце, dens, dentis m – зуб.

3. Іменники мішаної групи відмінюються так само, як іменники приголосної групи, крім G.pl., в якому мають закінчення – ium.

2.11. ПРИКМЕТНИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ.

Прикметники третьої відміни поділяються на три групи:

1. Прикметники трьох закінчень.
2. Прикметники двох закінчень.
3. Прикметники одного закінчення.

Прикметники трьох закінчень мають окреме закінчення для кожного роду, а саме: -er (m) , -is (f) , -e (n) .

Наприклад: acer, acris, acre - гострий, гостра, гостре;
celer, ěris, ěre - швидкий, швидка, швидке.

Прикметники двох закінчень мають одне спільне закінчення для чоловічого і жіночого родів –is і окреме закінчення для середнього роду – e. Таких прикметників третьої відміни в латинській мові найбільше.

Наприклад: brevis, e - короткий, коротка, коротке;
utĭlis, e – корисний, корисна, корисне.

Прикметники одного закінчення мають одне спільне закінчення для всіх трьох родів. Цим закінченням є –x, -r, - s. Такі прикметники записуються у словниках так, як іменники, тобто на другому місці стоїть закінчення родового

відмінка. За формою G.sing. визначається практична основа прикметників цієї групи. Тобто, прикметники саме цієї групи найбільш схожі за формою на іменники третьої відміни. Наприклад: felix, īcis – щасливий, щаслива, щасливе (тобто форма прикметника felix буде однаковою для m, f, n);

simplex, īcis – простий, проста, просте;

par, is – рівний, рівна, рівне;

recens, ntis – свіжий, свіжа, свіже.

Практична основа прикметників трьох і двох закінчень визначається за формою жіночого роду, від якої відкидається закінчення – is. Всі прикметники третьої відміни відмінюються за одним зразком, а саме, як іменники третьої відміни голосної групи. Тобто в Abl.sing. вони мають закінчення –i, G.pl., -ium, N.pl. для середнього роду – ia, всі інші відмінки мають закінчення приголосної групи.

Зразки відмінювання прикметників третьої відміни:

acer, acris, acre - гострий

	sing			pl.		
	m	f	n	m	f	n
N.	acer,	acris,	acre	acres,	acres,	acria
G.		acris			acrium	
D.		acri			acribus	
Acc.	acrem,	acrem,	acre	acres,	acres,	acria
Abl.		acri			acribus	
V.	acer,	acris,	acre	acres,	acres,	acria

dulcis, e – солодкий, приємний

	sing.			pl.		
	m	f	n	m	f	n
N.	dulcis,	dulcis,	dulce	dulces,	dulces,	dulcia

G.		dulcis		dulcium		
D.		dulci		dulcibus		
Acc.	dulcem,	dulcem,	dulce	dulces,	dulces,	dulcia
Abl.		dulci		dulcibus		
V.	dulcis,	dulcis,	dulce	dulces,	dulces,	dulcia

2.13. DECLINATIO QUARTA.

ЧЕТВЕРТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ.

До 4 відміни належать іменники чоловічого і середнього родів з закінченнями в G.sing. – us, N.sing. – us (m), -u (n). Наприклад.: fructus, um m – плід, овоч; motus, us m – рух; sensus, us m – відчуття; visus, us m – зір; genu, us n – коліно; cornu, us n – ріс; gelu, us n – холод.

Декілька іменників 4 відміни на - us є жіночого роду : quercus, us f – дуб (як кожна назва дерев), manus us f – рука, acus, us f – голка, domus, us f – дім.

Відмінкові закінчення іменників 4 відміни:

	Singularis		Pluralis	
	masculinum	neutrum	masculinum	neutrum
N.	-us	-u	-us	-ua
G.	- us	-us	-uum	-uum
D.	- ui	-u	-ibus	-ibus
Acc.	-um	-u	-us	-ua
A.	- u	-u	-ibus	-ibus
V.	- us	-u	-us	-ua

Зразки відмінювання іменників:

Fructus, us m - плід, фрукт

Cornu, us n - ріг

	sing.	pl.	sing.	pl.
N.	fructus	fructus	N. cornu	cornua
G.	fructus	fructuum	G. cornus	cornuum
D.	fructui	fructibus	D. cornu	cornibus
Acc.	fructum	fructus	Acc. cornu	cornua
Abl.	fructu	fructibus	Abl. cornu	cornibus
V.	fructus	fructus	V. cornu	cornua
	sing.	pl.	sing.	pl.

Деякі іменники 4 відміни мають в Dativus pluralis та Ablativus pluralis закінчення – ubus. Наприклад: acus, us f – голка, artus, us m – член, partus, us m – роди, arcus, us m – дуга, quercus, us f – дуб. Dativus pluralis та Ablativus pluralis цих слів буде: acubus, artubus, partubus, arcubus, quercubus (на відміну від 3 відміни, наприклад: ars, rtis f - artibus; pars, rtis f - partibus; arch, cis f - arcibus).

Іменник domus, us f утворює ряд форм за другою відміною: Abl.sing.- domo, G. pl. - domorum; Acc.pl.-domos.

2.14. DECLINATIO QUINTA.

П'ЯТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ.

До 5 відміни належать іменники жіночого роду, які мають в G.sing.- ei, а в N.sing.- es. Напр.: res, rei f - річ, справа, spes, ei f - надія, series, ei f - ряд. Іменник meridies, ei - полудень – жіночого роду. Іменники V відміни, крім слів res, dies відмінюються лише в однині, а в множині можуть вживатися лише у N.

і Acc. Слово *dies*, *ēi* є чоловічого роду, але може бути і жіночого роду, якщо вживається в значенні – визначений день, термін. Напр.: *dies* - визначений день, *dies constitūta* - встановлений день.

Відмінкові закінчення іменників та зразки відмінювання:

	Sing.	Pl.		Sing.	Pl.
N.	- es	- es	N.	res	res
G.	- ei	- ērum	G.	rei	rerum
D.	- ei	- ēbus	D.	rei	rebus
Acc.	- em	- es	Acc.	rem	res
A.	- ē	- ebus	A.	re	rebus
V.	- es	- es	V.	res	res

Словосполучення з *res*:

<i>res publica</i>	республіка
<i>res secundae</i>	сприятливі обставини, щастя
<i>res adversae</i>	несприятливі обставини, нещастя
<i>res certae</i>	щастя, успіх
<i>res incertae</i>	нещастя
<i>res gestae</i>	подвиги
<i>res novae</i>	нововведення, державний переворот

2.15. IMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI.

МИНУЛИЙ ЧАС НЕДОКОНАНОГО ВИДУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНУ.

Утворюється додаванням до основи дієслова суфіксів – *bā* – (1,2 дієвідмін), *-eba-*(3,4 дієвідмін) і особових закінчень активного чи пасивного стану. В 1 особі *sing.* додається закінчення – *m* (в *activum*) і

– r (в passivum).

Зразки відмінювання дієслів:

curo, āre – лікувати			Passivum		
Activum			Passivum		
	Sing.	Pl.		Sing.	Pl.
1.	curā-ba-m	cura-bā-mus	1.	curā-ba-r	cura-bā-mur
2.	curā-ba-s	cura-bā-tis	2.	cura-bā-ris	cura-ba-mīni
3.	curā-ba-t	curā-ba-nt	3.	cura-bā-tur	cura-ba-ntur
miscuo, ēre – змішувати					
	Sing.	Pl.		Sing.	Pl.
1.	miscē-ba-m	miscē-bā-mus	1.	miscē-ba-r	miscē-bā-mur
2.	miscē-ba-s	miscē-bā-tis	2.	miscē-bā-ris	miscē-ba-mīni
3.	miscē-ba-t	miscē-ba-nt	3.	miscē-bā-tur	miscē-ba-ntur
scribo, ěre – писати					
	Sing.	Pl.		Sing.	Pl.
1	scrib-ēba-m	scrib-ebā-mus	1	scrib-ēba-r	scrib-ebā-mur
2	scrib-ēba-s	scrib-ebā-tis	2	scrib-ebā-ris	scrib-eba-mīni
3	scrib-ēba-t	scrib-ēba-nt	3	scrib-ebā-tur	scrib-eba-ntur
audio, ĩre – слухати					
1	audi-ēba-m	audi-ebā-mus	1	audi-ēba-r	audi-ebā-mur
2	audi-ēba-s	audi-ebā-tis	2	audi-ebā-ris	audi-eba-mīni
3	audi-ēba-t	audi-ēba-nt	3	audi-ebā-tur	audi-eba-ntur

Imperfectum indicatīvi дієслова sum, esse (бути)

Sing.
1. eram

Pl.
1. eramus

2. eras

2. eratis

3. erat

3. erant.

2.16. FUTURUM I (PRIMUM) INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI. МАЙБУТНІЙ ЧАС НЕДОКОНАНОГО ВИДУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНУ.

Futūrum I в латинській мові може виражати майбутню дію доконаного або недоконаного виду.

Від дієслів 1-2 дієвідмін Futurum I утворюється додаванням до основи дієслова суфікса -b- і особових закінчень через сполучні голосні. Нагадаємо правило про сполучні голосні:

- e – перед -tis-;

- u - в III особі множини;

в усіх інших особах, крім I особи однини – i).

Від дієслів 3-4 відміни Futurum I утворюється додаванням до основи дієслова суфікса -a- для 1 особи sing., суфікса -e- для інших осіб singulāris та plurālis і особових закінчень активного чи пасивного станів. Сполучні голосні при утворенні майбутнього часу у цих дієвідмінах не вживаються. Не слід плутати суфікси -a- та -e- зі сполучними голосними. Суфікси в латинській мові завжди вказують на певний час.

Зразки відмінювання дієслів:

Actīvum		Passīvum	
Curo, āre – лікувати		основа cura – (I дієвідміна)	
Sing.	P1.	Sing.	P1.
1 curā-b-o	cura-b-ī-mus	1 curā-b-or	cura-b-ī-mur
2 curā-b-i-s	cura-b-ī-tis	2 cura-b-ē-ris	cura-b-i-mīni
3 curā-b-i-t	cura-b-u-nt	3 cura-b-ī-tur	cura-b-u-ntur

Misceo, ēre – змішувати,

основа misce – (2 дієвідміна)

1	miscē-b-o	misce-b-ī-mus	1	miscē-b-or	misce-b-ī-mur
2	miscē-b-i-s	misce-b-ī-tis	2	misce-b-ē-ris	misce-b-i-mīni
3	miscē-b-i-t	misce-b-u-nt	3	misce-b-ī-tur	misce-b-u-ntur

Scribo, ere – писати, основа scrib – (3 дієвідміна)

1	scrib-a-m	scrib-ē-mus	1	scrib-a-r	scrib-ē-mur
2	scrib-e-s	scrib-ē-tis	2	scrib-ē-ris	scrib-e-mīni
3	scrib-a-t	scrib-e-nt	3	scrib-ē-tur	scrib-e-ntur

Audio, ire - слухати, основа audi – (4 дієвідміна)

1	audi-a-m	audi-ē-mus	1	audi-a-r	audi-ē-mur
2	audi-e-s	audi-ē-tis	2	audi-ē-ris	audi-e-mīni
3	audi-e-t	audi-e-nt	3	audi-ē-tur	audi-e-ntur.

3. Рекомендована література

Основна

1. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – Москва: Издательство иностранных и национальных словарей, 1976. – 951 с.
2. Литвинов В. Д. Латинська мова: Підручник / В. Д. Литвинов, Л. П. Скорина. – Київ: Вища школа, 1990. – 247 с.
3. Миронова Л. А. Методичні вказівки з латинської мови для студентів спеціальності "Філологія" заочної форми навчання / Л. А. Миронова. – Одеса: Удача, 2014. – 40 с.
4. Ярхо В. Н. Латинский язык / В. Н. Ярхо, В. И. Лобода. – Москва: Высшая школа, 2010. – 384 с.

Додаткова

1. Звонська Л. Л. Латинська мова: Підруч. для студ. від-нь класич. філології та ін. філол. спец. вищ. закл. освіти / Л. Л. Звонська, В. М. Шовковий. – Київ: Книга, 2003. – 528 с.
2. Литвинов В. Д. 500 крилатих висловів. Тексти / В. Д. Литвинов, Л. П. Скорина. – Київ: Індоевропа, 1993. – 320 с.
3. Ревак Н. Г. Латинська мова (для неспеціальних факультетів) / Н. Г. Ревак, В. Т. Сулим. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 240 с.
4. Синюк Н. А. Методичні вказівки з латинської мови для студентів факультетів романо-германської філології та філологічного / Н. А. Синюк, Л. І. Богомоллова, Л. А. Миронова. – Одеса: Удача, 2009. – 42 с.
5. Цимбалюк Ю.В. Латинські прислів'я і приказки / Ю.В. Цимбалюк. – Київ: Вища школа, 1990. – 438 с.

4. Електронні інформаційні ресурси

1. <http://www.internetpolyglot.com/ukrainian/lessons-ln-uk>.
2. <http://latinum.ru>
3. <http://www.lingualatina.ru>
4. <http://lupus-campestris.narod.ru>.
5. <http://www.lingvotutor.ru/vse-krylatye-latinskie-sentencii-aforizmy-slova-i-vyrazheniya>
6. <http://linguaeterna.com>
7. <http://www.latinpro.info/latinproverbs>

